

1. HILERRIETAKO ZERBITZU PUBLIKOAK ERLIJIO SINISMEN EZBERDINETARA EGOKITZEA. AIPAMEN BEREZIA KOMUNITATE MUSULMANARI

Sarrera

Izaera orokorreko Gomendio honetan garatuko dugun gaia kokatzeko, beharrezkoa da, lehenik era behin, komunitate musulmana osatzen duten pertsonen buruz aritzea. Horrela, talde hori, gure erkidegoan errotutako musulman etorkinez gain, bertakoak izan baina erlijio hori praktikatzan dutenek osatzen dute, bai bigarren belaunaldiko pertsonak, hemen jaiotako etorkinen seme-alabak edo musulman erlijiora atxiki direnak.

Komunitate musulmana osatzen duten pertsona taldeari buruz aipatutakoaren kaltetan gabe, etorkinek talde horren zatirik nagusia osatzen dute. Euskal Autonomia Erkidegoan, azken urteotan, gure erkidegoan finkatu diren etorkinen fluxuan igoera nabari izan da. Igoera hori musulman erlijioa praktikatzan duten etorkin taldean ere izan da. Fluxu hori azken urteotan areagotu da, eta horrek harrerako jendartearen aldetik, baina batez ere administrazio arduradunen aldetik, hartzean ahaleginak areagotzea eta bizitzaren esparru guztietara helduko diren politikei bultzada ematea eskatzen du. Horren bidez, euskal jendartean pertsona talde hori erabat integratzea lortu nahi da.

Kontu hori aztertzerako orduan, esan beharra dugu ez dugula erlijio hori praktikatzan duen populazioaren gaineko datu estatistikorik, nahiz eta magrebtar jatorria duten etorkin taldearen inguruko zenbait datu kontuan har ditzakegun. Izan ere, talde horren gehiengoak, bere erlijioa dela eta, musulmantzat du bere burua¹. Datu horiei beste taldekoak ere gehitu beharko genizkieke, gutxiago izan arren, musulman erlijioa praktikatzan den beste herrialdeetatik datozenak (Mali, Senegal, Pakistan, etab).

Etorkin biztanleriaren handitze hori berresteko, nahikoa da Immigrazioaren Euskal Behatokiak EAEko atzerriko biztanleriari buruz 2008ko urtarrilaren 1an emandako datuei begiratzeari². EINek egindako behin-behineko aurrerapenaren arabera, etorkinen kopurua 116.650

¹ ZERBITZUAN 43.zk 2008. *"Biztanleria magrebtarra eta bere integrazioa euskal gizartean"* Trinidad L. Vicente, 33-44 orrialdeak.

² Ikuspegi aldizkaria, 23. zk., 2008ko abuztua (<http://www.ikuspegi.org>).

biztanlekoa da. Horrek 2005. eta 2008. urtetan zehar % 60ko handitzea egon dela esan nahi du. Handitze horretatik, % 19 aurten izan da.

Handitze horrek ere EAEn 2008an erroldatuta zeuden magrebtar jatorriko biztanleriari eragin dio. Horrela, azken hirurtekoan 8877 pertsonetatik 13.765 pertsona izatera pasa da eta adierazgarria da Arabako Lurraldeko Historikoko egoera. Bertan, biztanleria marokoarra lurraldean dauden atzerritarren % 21,9 da. Gainera, zifra horiei, gure erkidegoan dauden baina hainbat arrazoi direla medio datu estatistikoetara sarbiderik ez duten etorkin horiek gehitu beharko litzaieke.

Guztira, nahiz eta gure erkidegoan dagoen musulman biztanleria gehiengoa atzerritarra izan, beharrezkoa da bertakoak izan eta musulman erlijioa praktikatzen duten pertsona taldeen datuak ezagutzea, nahiz eta esan genezakeen gure Erkidegoko musulman biztanleriaren gehiengoa atzerritarra dela, magrebtar jatorrikoa eta bereziki marokoarra. Beharrezkoa da datu horiei gehitzea, bertakoak izan eta musulman erlijioa praktikatzen dutenak, gero eta gehiago direnak. Horiek guztiek osatzen dute komunitate musulmana.

Gaian sakondu aurretik, esku artean duguna testuinguruan kokatzeko, kontuan izan behar dugu nola bizi duten musulmanek Islama herrialde islamikoetan eta bizipen horrek bizitzaren esparru guztietan duen isla, eta bestalde, nola garatu den erlijioa mendebaldeko gizartean. Juan Luis Fuentes Nogales eta Trinidad L. Vicente autoreek aipatzen duten moduan:³

“Mundu musulmanari” edo Islamari buruz hitz egiten denean ez da bakarrik erlijio islamiarrari buruz izaten, normalean bizimodu bat, kultur pilaketa, politika egiteko moduak, ohiturak...biltzen dituelako. Aitzitik, egun Europako kristautasunari buruz hitz egiten dugunean erlijio bati buruz ari gara nagusiki, nahiz eta eragin handia izan duen kulturaren, politika ulertzeko moduetan eta herri europarren ohituretan. Mendebaldeak, neurri handiago edo txikiagoan, bizi izan duen sekularizazio prozesuak, ordea, aukera eman digu neurri handi batean erlijioaren elementuak eta politikarenak bereizteko, alegia, Estatua eta Eliza ezberdintzeko.

Komunitate musulmanaren eskaerarik nagusia musulman hilerriak sortzearena da, erlijio hori praktikatzen dutenek beren errituen arabera lurperatzeko aukera izan dezaten. Hala ere, eskaera hori aintzat hartzeko zailtasun handiak daude. Besteak beste, udalerrri guztien eskumenaren nahitaezko prestazioaren zerbitzu publikoa izan arren, administrazio bakoitzak bere udalerriko lurperatzeeri erantzuna eman behar die. Beraz, talde horrentzako herriz herriko erantzuna ematea zaila da.

Une hauetan, soilik Bilboko Udalak eman dio behar horri erantzuna. Horretarako, udaleko hilerrian espazio bat egokitu du, musulman errituaren arabera lurperatzeak egin ahal izateko. Bestalde, Gasteizko udalaren aurrean kexa izapidetzen ari gara, udalerriko hainbat elkar-

³ “Biztanleria magrebtarra Euskal Autonomia Erkidegoan” Egoera eta itxaropenak: “Juan San Martín” Giza Eskubideen Bilduma”. Arartekoa 75. orr.

tek aurkeztutakoa. Kexa horren bidez musulman hilerria eskatzen dute, eta eskaera hori, hain zuzen ere, hiriko musulman taldeek orain dela hamar urtetik hona egiten ari dira.

Hilerriak nahitaezko ekipamenduak dira, hau da, biztanleentzako beharrezkoak dira lurperatzeak egiteko, eta tokiko tradizioen erakusgarri argia izan ohi dira, gizartearen garapenaren eta zerbitzu horiek erabiltzen dituzten herritarren eskaeren arabera. Beren erabileran eta sinesmenetan izandako aldaketak txertatuz joan dira. Horrela, adibide gisa, erlijio fedea, katolikoa nagusiki, hilerri askotako instalazio komunetan dauden kapera edo elizetan islatu da edo erabilera orokorreko espazioetan gurutzeak edo bestelako erlijio ikurrak daude. Berriki, erabileren garapenak, errausketaren ondorioz sortutako errautsen kutxa gordetzeko espazio zehatzak proiektatzen hasi dira, orain dela urte batzuk, pentsaezina zena.

Egia da, egun, Konstituzioak aldarrikatutako kultu askatasunari dagokion bezala, hilerriak ez direla inolako sinesbideren alde agertu behar. Bereizkeriarik gabe, norberaren sinesmen edo erlijioaren arabera hileta-errituak praktikatzeko aukera ematen dion zerbitzua eman behar du. Hala ere, praktikan, erlijio sinesmenek heriotzarekin lotutako errituetan duten eragina dela eta, ekipamendu horien diseinuak, antolamenduak eta ezaugarriek euskal gizartearen sinesmenei erantzuten diete, katolikoari nagusiki.

Testuinguru horretan, gai horretan eskumena duten administrazio publiko ezberdinek, zerbitzu publikoaren eta musulman erlijioa praktikatzeko duten pertsonentzako beharrezkoak den jarduera aztertzea proposatzen dugu. Izan ere, erlijio talde horrek zailtasun handiak ditu egungo hilerrietan musulman heriotza errituak jarraitzeko. Administrazio publikoek talde horren eskaera aurreikuspen nahikoarekin prestatzeko eta horri heltzeko dituzten jarraibideetan eta tresnetan sakontzen saiatuko gara.

Aplikatu beharreko oinarrizko araudia Erlijio askatasuna

Gaia kokatzeko, lehenik eta behin, aplikatu beharreko oinarrizko araudia aipatuko dugu. Horrela, Espainiako Konstituzioaren 16.1. artikulua, dio erlijio eta kultu adierazpenaren askatasuna bermatzen zaiela herritarrei eta komunitateei, Legeak babestutako ordena publikoa betetzeko mugarekin baino ez.

Bestalde, 16.artikulu horren 3. atalak ezartzen du erlijio batek ere ez du estatu izaerarik izango, nahiz eta botere publikoek kontuan izango dituzten Espainiako gizartearen erlijio sinesmenak eta Eliza Katolikoarekin dagozkion lankidetzaren harremanak mantenduko dituen. Hau da, estatuaren erlijio neutraltasunaren printzipioa jasotzen du, eta *“fede erlijiosoak eta Estatuaren xedeak nahastea galarazten du”* (Auzitegi Konstituzionalaren 177/1996 Epaia).

Konstituzioaren agindu hori Erlijio Askatasunaren 7/1980 Lege Organikoak, uztailaren 5ekoa, garatu du. 2.1 b) artikuluan pertsona orok ondorengoari eskubidea duela ezartzen du:

“Practicar los actos de culto y recibir asistencia religiosa de su propia confesión; conmemorar sus festividades; celebrar sus ritos matrimoniales; recibir sepultura digna,

sin discriminación por motivos religiosos, y no ser obligado a practicar actos de culto o a recibir asistencia religiosa contraria a sus convicciones personales.”

Bestalde, Lege Organiko horren 7.1. artikulua zehazten du, Estatuak, Espainiako gizartean dauden erlijio sinesmenak kontuan hartuta, ezarriko duela, hala balegokio, Erregistroa izena emana duten erlijio Eliza, Sinesmen eta Komunitateekin lankidetzak akordioak eta hitzarmenak sinatzea, beren esparrua edo fededun kopuruarengatik Espainian errotze garrantzitsua lortu dutenekin, hain zuzen ere.

Horrela, Estatuak, musulman erlijioaren errotzea nabaria zela eta, bere fededun kopurua eta bere sinesmenaren hedadurarengatik, azaroaren 10eko 26/1992 Legea, Espainiako Bartzorde Islamikoa Estatuarekin lankidetzak hitzarmenarena, berretsi zuen, 1992ko apirilaren 28an sinatutakoa. Dagokigun gaiarekin lotuta dagoela eta, 2.5. artikulua diona aipatuko dugu:

“Se reconoce a las Comunidades Islámicas, pertenecientes a la Comisión Islámica de España, el derecho a la concesión de parcelas reservadas para los enterramientos islámicos en los cementerios municipales, así como el derecho a poseer cementerios islámicos propios. Se adoptarán las medidas oportunas para la observancia de las reglas tradicionales islámicas, relativas a inhumaciones, sepulturas y ritos funerarios que se realizarán con intervención de la Comunidad Islámica local. Se reconoce el derecho a trasladar a los cementerios pertenecientes a las Comunidades Islámicas los cuerpos de los difuntos musulmanes, tanto los actualmente inhumados en cementerios municipales como los de aquéllos cuyo fallecimiento se produzca en localidad en la que no exista cementerio islámico, con sujeción a lo dispuesto en la legislación de régimen local y de sanidad.”

Beraz, pertsona orok erlijio askatasunerako duen eskubidea erlijio arrazoiengatik baztertuta ez izateko eskubidetik eratoritzen da. Eta, ondorioz, bere erlijio sinesmenen arabera hileta errituak praktikatzeko eskubidea dute. Horretarako, aipaturiko Legeak, eskubide hori eraginkorra egin dadin, zenbait tresna ezartzen ditu.

Lurperatze islamikoetarako udal hilerrietan lursailak gordetzeko ezarpen horri dagokionez, azaroaren 3ko udal hilerrietan lurperatzeari buruzko 49/1978 Legean dagoen kontraesana doktrinaren bidez eztabaidatu da, hilerri zibilak deiturikoen arazoa konpontzen saiatu zena. Horren bidez, hilerriko beste zatietatik bananduta zeuden espazio horien arteko komunikazioa berrezartzera behartu zen, indarrean zegoen diskriminazioarekiko aurrerapen handia zena, gerra zibilean aldarrikatutako Lege batetik eratorritakoa.

Edonola ere, uste dugu, erlijio arrazoiengatik diskriminaziorik ez egoteko printzipiotik abiatuta, eskudun administrazioek horren inguruan dauden eskaerei erantzuna eman behar dietela. Nahitaez banatuta egon behar ez duen zerbitzua eman behar diete, hau da, ez dela hilerriaren osotasunetik banatuta egon behar, baizik eta talde horren beharrei erantzuna emateko toki edo espazioa eman behar zaiela, ondoren aztertuko dugun moduan.

Musulman errituaren araberako hilotzen sanitatearen eta lurperatzearen inguruko araudia

Autonomia Estatutuaren 18.1. artikuluekin bat, osasun kontuetan Estatuko oinarrizko legeriaren legegintzako garapena eta betetzea Euskal Autonomia Erkidegoari dagokiona, 202/2004 Dekretua egin zen, urriaren 19koa. Horren bidez Euskal Autonomia Erkidegoko hilotzen sanitatearen araudia onartu zen.

Arau horren arrazoen azalpenak aipatzen du beste garaietako osasun arriskueta ez bezalako egoerara egokitu nahi duela, izan ere heriotzaren inguruko erabilera eta ohiturak, bizitzeko moduak, eraikuntza teknikoetan aurrerapenak eta hileta-enpresek eskaintzen dituzten zerbitzuak aldatu dira. Horrek osasun-administrazio kontrolak eguneratzea eragin dute, eta horrekin, hilotzen sanitatean biltzen diren administrazio izapideak, horrek osasun publikoak dituen bermetan kaltetu gabe.

Hau da, araudi hori egun heriotzaren inguruko garapenari eta errealitate berriei dagokie. Araudiaren zioen azalpenaren zati hori nabarmendu dugu, gomendio honetako sarreran aipatutakoa azpimarratzeko, hilerriak gizartearen garapenera egokituz joan direla. Eta hori dela eta, pentsaezina litzateke herritar talde baten sinesmenak ezarritako arauak eta parametroak berrikustera bultzatu dezakeela, osasun publikoa babesteko muga bakarrarekin. Edo bestela esanda, osasun publikoko arazoak egon ezean, gai horri dagokion erregulazioa biztanleen zati baten erlijio sinesmenenek bat etorri beharko litzatekeela.

Bestela, araudiaren 40. artikuluan, hilerriaren zerbitzuari buruz ari denean, ezartzen du udalerrri guztiak zerbitzu hori ematera behartuta daudela, beren kabuz edo taldeka, tokiko araubidearen legerian ezarritakoarekin bat. Gai hori hurrengo atalean aztertuko dugu.

Hain zuzen ere, hilerria udal guztiek ematen duten eta eman izan duten zerbitzua da, nahitaezkoa delako. Derrigortasun hori bi alderditatik azter dezakegu: Zerbitzua izatea beharrezkoa da, eta, bestalde, izendaturiko zerbitzua da. Hau da, herritar guztiak behartuta daude lurperatzeak hilerrian egitera, jarduera hori bestelako tokietan egitea debekatua da goelako, ustezko berezi batzuetan izan ezik.

Aurrekoa aipatu ostean, musulman errituaren araberako lurperatzei buruz ari gara, hain zuzen ere, eta gure erkidean hilotz sanitatea arautzen duen araudira egokitzeko zailtasunei.

Musulman erlijioeko pertsona bat hiltzen denean, garbitu eta oihal garbi eta zuri batean biltzen dute. Ahal dela, egun horretan bertan lurperatzen dute. Sakonera gutxian lurperatzen da gorpua, kaxarik gabe eta lurrarekin kontakturik izan gabe, ura, Islamean, rahma dela uste delako (Jainkoaren Errukia), eta hilotzera iristea funtsezkoa delako. Hilotza ezker alboaren gainean jartzen da, hilobi batean, hilkutxarik gabe eta Mekara begira. Hildako pertsona ezin da hilobitik atera, ezta datzan tokitik mugitu ere, gutxienez berrogei urte baino gehiago igaro arte.

Hileta erritu hori ez dator bat hilotzen sanitarearen arautegian ezarritako araudiarekin. Izan ere, ezin da heriotza jazo eta hogeita lau ordu baino gehiagoko epea igaro arte lurperatu, eta hilotzaren garraioa eta lurperatzea nahitaezkoa den hilkutxarekin egin behar da. Lurrean lurperatzea⁴, hilkutxarekin izan arren, baimenduta dago, nahiz eta egun, hilerri gehienetan lurperatzeak hil eraikuntzetan egiteko joera izan (nitxoak, panteoiak, mausoleoak). Horrela, beste gauza batzuen artean, sortzen diren lixibiatuen jasotzea eta hustuketa errazten da, eta hobeto kontrolatzen da lurpeko uretan sor dezaketen balizko arriskua. Nolanahi ere, hau ez da arazo saihestezina eta araudiak lurrean egindako hilobi batean zuzenean lurperatzeko aukera ematen du, beti ere beharrezko neurriak hartzen badira.

Hilkutxak nahitaez erabiltzeari dagokionez, Autonomia Erkidego gehienek EAEk dituen termino berdinetan derrigortasun hori ezarrita dute. Soilik, guk dakigula, Andaluziako Autonomia Erkidegoak aurreikusten du hildako pertsonen konfesionaltasuna berau lurperatzean. Kontua apirilaren 3ko 95/2001 Dekretuak arautzen du, Hilobietako Osasun Zainketari buruzko araudiak. Hain zuzen ere, adierazten du lurperatzeak hilkutxarekin egin behar diren arren, konfesionaltasun arrazoiengatik onartzen dela, hala eskatuta eta udalak baimentzen duenean (beti ere araudiaren 4. artikuluko 2. Taldearen barnean dauden hilotzak direnean), lurperatzea egiteko hilkutxa ez erabiltzea, nahiz eta garraiorako beti erabili beharko den

Bestalde, hilerriak eraikitzeari dagokionez, EAEko hilotzen sanitarearen araudiak, kontuan ditu erlijio sinesmenak. Horrela, 40. artikulua ezartzen du Eusko Jaurlaritzako sailak erlijio-sineskera ezberdinetarako berariazko hilerriak eraikitzea baimendu dezakeela Osasun Sailak; betiere, eskabidean ondokoa behar bezala justifikatzen bada: ingurumenarentzako eta osasun publikoarentzako arriskurik ez dela izango bermatzeko baldintza higieneko eta sanitarioak dituela instalazioak.

Aurreikuspen horrek hilerri pribatuak egoteko aukera irekitzen du, baina ez dirudi komunitate musulmanaren eskaerari erantzuteko egokiena denik, hau da, lurperatzea musulman errituaren arabera egitearena. Izan ere, horrek nahitaezko prestazioaren zerbitzu publikoa erabiltzeko eskubidean tratu ezberdina adieraziko luke.

Azken batean, atal honetan aipatutakoa laburbilduz, kontu horren inguruko planteamendua berrikusi beharko litzateke, komunitate musulmanak praktikatzen dituen hileta errituen argitan, eta, bereziki, lurperaketetan hilkutxak izateko behararen eta hilobien sakoneraren azterketari dagokionez. Hori guztia, era arrazoituan eta osasun publikoa eta bestelako gai praktikoa kontuan hartuz, eskaera hori aintzat hartzeko desegokitasunera helduko balitz.

⁴ EAEko hil osasunaren araudiaren 43. artikulua arabera, lurrean hondeatutako hilobiak hurrengo ezaugarriak izan beharko ditu: 2 metroko sakonera, 0,80 metroko zabalera eta 2,50 metroko luzera, haien arteko banaketa, gutxienez, 0,50 metro koadrokoa izango da lau aldetatik.

Administrazio publiko ezberdinen eskumena kontu honi dagokionez

Atal honetan administrazio ezberdinen eskumenak aztertuko ditugu, hau da, udal, foru eta Autonomia Erkidegoaren eskumena. Hori guztia, musulmanek beren errituaren arabera lurperatzeko eskubidea betetzeko jardueri dagokionez, oinarrizko araudiaren eta aplikagarria den arloaren barruan, aipatu dugun bezala.

a) Udal administrazioaren eskumenak

Aurreko atalean aipatu dugun bezala, udalek hilerri zerbitzua eskaintzeko beharra dute, edozein dela beren biztanle kopurua, beren kabuz edo beste batzuekin elkartuta (apirilaren 7ko 7/1985 arauaren 26. artikulua, Toki Araubideen Oinarriak arautzen dituen, TAOL). EAEko udalerrri guztietan zuzenean ematen ari den zerbitzua da, baita biztanleria gutxieneko udalerrrietan ere, nahiz eta zerbitzuak liberalizatu diren⁵, tokiko erakundeentzako gordetako beren izaera ezabatuz. Praktikan, udal guztiek hilerri zerbitzua berez ematen jarraitzen dute. Baina, bestelako prestazioetan, tanatorioek, hilobi garraio zerbitzuek, errausketek, etab, hileta zerbitzuen barruan sar genitzakeenak, lehia askeari bidea eman diote ekimen pribatuaren bidez.

Erlijio askatasuna bermatzen duen estatu bati dagokion moduan, zerbitzu horren prestazioa berdina izan beharko litzateke udalerrrian bizi diren bizilagun guztientzat, erlijio arrazoiek edo bestelakorik bereizi gabe. Horri dagokionez, jada aipatu dugu azaroaren 3ko 49/1978 Legea, udal hilerrietan lurperatzeari buruzkoa. Lege horrek hilobi bakoitzean praktikatzen diren hil errituak ezartzen ditu, kaperetan edo horretara bideratutako tokietako gurtzearen kaltetan gabe. Gainera ezartzen du, udalek beren ordenantza eta araudiak berrius ditzaketela diskriminazioa ez egoteko printzipioan izan daitezken murrizketak baztertzeko, bai hilerrien erregimenean zein hil zerbitzuetan⁶.

Guztira, teorian gutxienez, hilerrietako zerbitzuek ezaugarri zehatz batzuk izan behar dituzte, pertsona oro bere sinesmenekin bat datozen hileta errituen arabera lurperatzeko baimenduko duena, diskriminaziorik gabe. Praktikan, hala ere, ezarpen horiek udal hilerri askotan betetzea zail da, helburua lortzeko neurri egokiak hartu arren. Neurri horiek, zenbait kasutan, onargarriak izango dira zerbitzua arautzen duen araudian aldaketak eginez gero. Bestetan, espazioaren egokitzapenaren bidez, eta gehienetan, mota bateko edo besteko neurriak hartuz. Baina, finean, eskariari erantzuna emateko helburu argia duten erabakiak hartu beharko dira.

⁵ Ekainaren 7ko 7/1996 Errege Dekretu Legea, presazko zerga-neurriak eman eta jarduera ekonomikoa sustatu eta liberatzeari buruzkoa.

⁶ Lege hori egin zenetik denbora asko igaro den arren, egun, oraindik ere, lege ezarpen horiei egokitzen ez diren udal araudiak aurkitu ditugu. Adibidez, Gasteizko udalak indarrean duen "Salvador" hilerriko araudia, 1973. urtean onartutakoa eta 1998an aldatua. Hilotzetzako hilerri zibila mantentzen du, eliza bidezko lurperatzea ematen ez zaien hilotzetzat eta hilerri katolikoaz aparte dagoen esparruan lurperatu behar direnak.

Edonola ere, gainetik bada ere, musulman errituaren arabera hileta eskubideaz baliatzeko dauden tresnak eta izan daitezkeen egokitzapenak aztertuko ditugu. Zerbitzu horren prestazioa, normalean, udal ordenantza edo araudiaren bidez arautua dago, hilerrietako erabiltzaileen eskubideak eta betebeharrak ezartzen dituenak, aurreko epigrafean aipatu dugun arloko araudiaren esparruan. Udalerrri bakoitzak, autoantolaketarako duen bere eskumena erabiltzean, ekipamendu horrek duen jabari publikoko izaeratik abiatuta, araudi ezberdina du eta, hori dela eta, hileta eskubidea osatzen duten araudiaren ezaugarri unitarioak eskaintzea zaila da. Udalerrri bakoitzeko kasuistika dela eta aipatutako zuhurtzia izan arren, oro har, hileta eskubiderako moduak, oinarritzko bi taldetan taldekatu ditzakegu: aldi baterako emate ez berriztagarria eta epe luzetarako ematea.

- Aldi baterako ematea hilotza epe ez berriztagarrian uztea⁷, hau da, aurreikusitako epea igaro ostean, beharrezkoa dela lurperatutako gorpuzkia kentzea. Epe hori aldatu ohi da hilerriaren edukieraren, erabilgarritasunaren, plangintzaren, eta abarren arabera.

Emate horietan lurperatze eskubidea, normalean, udalerrian bizi edo jaio direnei dagokie, eta lurperatzea lurrean zuzenean edo fabrikako hilobietan izaten da. Egun, lurreko lurperatzea baztertzen ari da, eta obrako hilobiak orokortu dira, bai edukiera arrazoiengatik zein ingurumen arrazoiengatik.

- **Epe luzeak ematea**, epe zehatz baterako izan arren eta nahiz eta mugaezin izaera izan dezaketen, indarreko araudian ezarritakoaren arabera⁸. Legezko gehieneko epeak 99 urtetatik, 75 edo 50 urtera alda daitezke, kontuan hartzen den araudiaren arabera⁹, eta gehienezko horietatik udal bakoitzak bere irizpideak ditu, nahiz eta emate epeak normalean luzeak izan.

Ustezko horiek lurperatze unitateei dagozkie, hainbat hilotz izateko edukiera dutenak eta normalean beharrezko fabrika eraikuntza behar dutenak, panteoiak edo mausoleoak direla. Ohikoa da mota horietako emateentzat, emandako lursailean zuzenean lurrean egindako lurperatzea ez egitea, lursailak jada eraikitako lurperatze unitatea duelako edota lursailaren esleipendunak erabili aurretik berau erabiltzera behartuta baldin badago.

⁷ Oro har, gutxienez bost urte igaro behar dira. EAEko hilotzen sanitatari buruzko araudiaren 26. artikulua (urriaren 19ko 202/2004 Dekretua).

⁸ Baieztapen horren egin arren, bai doktrinak zein jurisprudentziak ondasun mota horietarako administrazio emakida egokitu dute eta "hileta eskubidearen" teoria sortu dute. Eskubide horren bidez, ematearen titularrari baimena ematen zaio lursailean, nitxoan edo hilobian bere senitartekoen hondakinak gordetzeko, epe mugagabea, edota herentzia tituluaren bidez transmititzeko. Ezaugarri horiek jabari publikoko ondasunen izaera bereziaren ideia ematen dute. Izan ere, udal askok beren ordenantzetan jasoa daukate betiko emate horien aukera, nahiz eta askotan, emate zahar horietarako, indarrean dagoen arauditik ezberdina izan.

⁹ Toki Erakundeen Ondasunen Araudiaren (ekainaren 13ko 1372/1986 Errege Dekretua) 33/2003 Legea, azaroaren 3koa, Administrazio Publikoen Ondarearena edo Tokiko Korporazioetako Zerbitzuei buruzko Araudia (1955eko ekainaren 17ko Dekretua), hurrenez hurren.

Bestalde, hilobi horien ematea, normalean, pertsona fisikoen alde egiten da. Horrela, hilobi eskubidea soilik titularraren lurperatzeari eta bere senitartekoei onartzen zaie, araudi ezberdinen arabera aldatzen den ahaidetasun mailaren arabera alda daitekeena. Hala ere, badira beste usteko batzuk, eta horietan eskubidea soilik titularraren nahiaren arabera da.

Egoera horren salbuespen gisa Bilboko udala aipa dezakegu¹⁰, pertsona juridiko batzuen alde hilobi eskubidearen ematea onartzen duena, esaterako; erlijio komunitateak, beren kideek soilik erabiltzeko. Eta hilobi eskubidez baliatzeko ahalmena estatutuek hala eskatzen duten pertsonari dagokio, edo, bestela, presidenteari edo maila goreneko karguari.

Laburbilduz, esan genezake, musulman errituaren aplikazioaren ondoretarako, udal eskumenari dagokionez, Mekara begira dagoen espazio bat aurkitzeko arazoak gain, hilerri askotan talde horren eskaerari erantzuna emateko arazoak agertuko liratekeela. Zentzu horretan, Bilboko udala aipa dezakegu, berriki, helburu horretarako, udal hilerriaren zati bat gaitu duena. Oro har, ondorengo adieraz dezakegu:

- Lurrean zuzenean egindako lurperatzeak, legearen aldetik, egin daitezke, hala dagokionean, udal batzuetako araudietan beharrezko aldaketa egiteko kaltetan izan gabe.
- Hilobi berean hilotzak mantentzea, epe luze batean zehar, hileta eskubidearen administrazio emakidaren bidez egingarria da.
- Beharrezko zuhurtziaz, jabari publikoko ondasunak direlako, egingarria da epe luzeetarako espazioak ematea (40 urte baino gehiago), bai eta erlijio erakunde baten alde, beren kideen hileta eskubidez baliatzeko titular gisa.

Edonola ere, badakigu musulman errituaren arabera lurperatzeak egiteko eskaerari udalez udal erantzuteko zailtasun handia dagoela. Egokiago deritzogu bere biztanleriaren ezaggarri, kapitalitate edo udalaz kanpoko bere izaeragatik, zenbait udalerrik Autonomia Erkidegoaren eskaerari erantzun ordenatua eta planifikatua ematea, beste ekipamenduekin gertatzen den bezalaxe.

b) Foru administrazioaren eskumenak

Lurralde Historiko bakoitzeko Foru Erakunde eta Organoei dagokie udal eskumeneko zerbitzuen prestazioa bere osotasunean eta era egokian bermatzea. Ondorioz, udal zerbitzuen koordinazio eskumenak beren artean erabiltzen dituzte, udalekoak diren eskumenak osotasunean eta egoki bermatzeko, udalaz gaindiko eta eskualdez gaindiko zerbitzu publikoen prestazioan (TAOLren 31.2a) eta 36.1 a) artikulua¹¹.

¹⁰ Bilboko udalaren hilerri buruzko araudiaren 21.1 c) artikulua.

¹¹ Foru Lurraldeetan aplikatu beharrekoa, TAOLren bigarren xedapen gehigarriarekin eta Lurralde Historiko bakoitzaren gobernu eta administrazio arautzen duten arauekin bat.

Beraz, eskumen horien erabileran, Lurralde Historikoez paper garrantzitsua joka dezakete dagokien lurraldea antolatzeke eta sustatzeko, errotatu dagoen musulman populazioaren ezaugarrien arabera eta egoki diren ekipamenduen lurralde konfigurazioaren arabera, eta horretarako egin daitezkeen beharren azterketaren ondorioz egin daitezkeen aldaketak egingo dira.

Ohikoa da Foru Aldundiek jarduera zehatz batzuen sustapen neurriak sustatzea, diru-laguntzetarako deialdien bidez, borondatez interesatutako udalerriek, kasu bakoitzean, lortu nahi dituzten helburuak lortzeko ekintzak bete ditzaten. Hori bide egokia izan zitekeen, lurralde mailan, azterketen ondorioen arabera, udal hilerrietan espazioak egiteko beharrezkoak diren aldaketak sustatzeko, komunitate musulmanaren beharrari erantzuna eman ahal izateko.

c) Erkidego administrazioaren eskumenak

Ulertzen dugu Autonomia Erkidegoko administrazioaren esparruan maila ezberdineko jarduera ildoak proposatzea, hilotzen sanitatari dagokion arloko eskumena dela eta dagokion araudia arautzeaz gain, aurreko atal berezian aipatu duguna.

Alde batetik, foru administrazioetarako adierazitakoarekin bat joateko jardueren sustapena sustatzea, adibidez, immigrazio politikari buruzko arloko eskumenen esparruan, Eusko Jaur-laritzako Etxebizitza eta Gizarte Gaietako Immigrazio Zuzendaritzari dagokiona. Immigrazio Zuzendaritzak, atzerriko etorkinen integrazioarako politika publikoak artikulatzeko estrategia komuna duena bere funtzioen deskribapenean, helburu hori lortzeko neurriak eta egintzak ezartzeko papera bete dezake.

Bestalde, Autonomia Erkidegoko plangintza orokorrean, gai horri ere heldu lekieke, lurralde antolamendurako dagozkion tresnen bidez, musulman taldearentzako mota horretako ekipamendurako eskaintza ona antolatzeke erreferentziak ezar ditzakeena, beren beharren azterketa egin aurretik.

Horretarako ditugu plangintza tresnak. Hain zuzen ere, Lurralde Antolamendurako Artezpi-deei buruz ari gara (LAA).

Ingurumen eta Lurralde Antolamendurako sailak adierazten duen moduan, LAAek ingurumen, natur baliabideen, paisaiaren, hiri, industria eta landa espazioen, azpiegituren eta **ekipamenduen** eta gure kultura eta historia ondare handiaren inguruko etorkizuneko jarduerarako oinarrizko ardatzak ezartzen dituzte ¹².

Ongizaterako eta hiri berrikuntzarako ekimenen atalen barnean, LAAek, lurralde ikuspegiko ekipamenduei buruz hitz egiterakoan, gai horren inguruan dauden erronkak planteatzen dituzte bai eta ekipamenduen antolaketarako erreferentziak ere (18. kapitulua, 1 eta 2 atalak). Horrela, beste batzuen artean, ondorengo adierazten du:

¹² <http://www.ingurumena.ejgv.euskadi.net>

Ekipamenduen konfigurazioak gizarte-mailan gertatzen diren etengabeko aldaketei erantzuteko behar bezain azpiegitura malgu eta dinamikoa lortzeko beharrari egin behar dio aurre. Ekipamendu-kontzeptua estatikoa da berez; definitu eta gauzatzen denean berau sortzerakoan aintzat hartu ziren igurikapenei erantzun behar die. Hala eta guztiz ere, gizarte-mailako beharrianak arian-arian ari dira aldatzen, gizartearen beraren bilakaeraren arabera eta gizartea bera etengabe ari da aldatzen. Horrenbestez, herrialde bat hornituko duten ekipamenduak gizarte-portaeren ildoek bideratzen dituzten gertakari eta parametroekiko etengabe aldatzen aritzea bihurtzen da, inolako zalantzarik gabe, erronkarik handienetako bat.

Bestalde, ekipamenduen antolaketaerako erreferentzien atalean, hainbat jarraibide ezartzen dira, eta gai honi dagokionez, ondorengoak azpimarra ditzakegu:

- Orokorrean, lurraldean eragina duten nazio edo eskualde mailako ekipamenduen antolaketa, Eusko Jaurlaritzako eta Lurralde Historikoetako sailen aldetik, Lurraldeko Plan Sektorial izaera izango dute, maiatzaren 31ko Euskal Herriko Lurralde Antolamendurako 4/1990 Legearen 16. artikuluan ezarritakoaren arabera.
- Lurraldeko Plan Sektorial horiek ekipamendu bakoitzerako lurralde eskala identifikatu beharko dute, eta eskala nazionala, Lurralde Historikoarena edo Eremu Funtzionalekoa edo eskualdekoa orientatzeko erreferentzia gisa.
- Eskala horiek ez dute nahitaez ekipamenduen kopuru, tamaina eta sofistikazioarekin harremanik gorde behar, baizik eta horien zentzuarekin udalaz kanpoko beren asmoan.

Azken batean, ekipamenduei dagokienez LAAek proposatzen dituzten jarraibide guztiak txertatzea luzeegia litzateke, gai horrek gomendio honen zentzua gainditzen baitu, nahiz eta xehetasun horiekin lurralde antolamendurako tresna horrek duen interesa azpimarratu nahi dugun, arlo edo lurralde mailako nahitaezko planak horren inguruko jarduera jarraibideak eta gogoetak proposatzeko.

Badakigu gaian sor daitezkeen beharrak minimoak izan daitezkeela beste ekipamendu batzuk sor ditzaketenekin alderatuko bagenitu, esaterako, osasunekoak, hezkuntzakoak, kulturak edo aisiakoak. Hala ere, uste dugu egokia dela gai horri ikuspegi orokor eta integratzaile batetik heltzea, batez ere berezko borondatearen ustezkoan edo goian aipatu ditugun sustapen neurrien bidez, eskudun administrazio publikoek hilerriaren zerbitzuaren eskaera horri erantzungo ez baliete.

Ondorioa

Musulman talde oraindik gaztea da, eta hori dela, zerbitzu horren beharra oraindik ere bali-teke premiazkoa ez izatea, kontuan hartuta heriotz tasak egungo populazioaren adinarekin duen harreman zuzena. Baina administrazio publikoek gogoan izan behar dute, fenomeno horri ahalik eta aurreikuspen nahikoarekin heltzeko.

Guztira, administrazio publikoek beren eskumen esparruetan hartu beharreko neurri eta hausnarketarako, musulman errituaren arabera lurperatzeko beharrari erantzuna emateari dagokionez, kontuan izan behar dute talde hori gero eta handiagoa dela eta, etorkizunean, gure gizartean jaiotako musulman pertsona gehiago egongo direla.

Kontuan izan behar dugu, Juan Luis Fuentes Nogales eta Trinidad L. Vicente autoreek adierazten duten bezala¹³, hango zein hemengo musulmanen lurperatzearekin lotutako alderdi sinbolikoa.

Pertsona batek bere jatorriko herrialdean edo bizi eta lan egiten duen herrialdean lurperatua izatea erabakitzea, azken horretan bere familia ere egon daitekeela kontuan izanda, nortasunaren adierazpena da dudarik gabe, gizarteratzeko nahia bezalaxe. Azken batean, toki batekoa izatearen zeinua da. Prozesu horretan, ordea, etorkin magrebtarren biztanleria baldintzaturik egongo da, noski, gizarte hartzailearen onarpen jarreragatik. Ez bakarrik lanean eta ekonomian egindako ekarpenarekiko jarreragatik, baita Islama, gizarte errealtate den heinean, gizarteratzearekin zerikusia duen guztia-rekiko agertzen duenagatik. Izan ere, horrek bizitzeko eta hiltzeko moduak baldintzatu ditu.

Gomendioa

Azaldutako gogoetak ikusirik, uste dugu administrazio publikoek, araudian eragina duten beren berezko eskumen esparruetan, sustapenean, plangintzan edota hilerrien zerbitzu publikoaren prestazioan, irekita egon behar dutela eta musulman taldearen gero eta eskaera handiagoari erantzun behar diotela, eta dagozkion neurriak hartu behar dituztela lurperatzeak musulman errituaren arabera egiteko.

¹³ "Biztanleria magrebtarra Euskal Autonomia Erkidegoan" Egoera eta itxaropenak:" Juan San Martín" Giza Eskubideen Bilduma". Arartekoa 102. orr.